

ג' בשבט תשפ"ג, 25.1.2023

גיליון מס' 830

פרשת בא

זכר ליציאת מצרים – יציאת מצרים ומשמעותה בפרשנות הרמב"ן

מאת צביקי פורת, עלומים

לקבלת דף פרשת שבוע בוווצאפ (קבוצה שקטה) – לחצו/י [כאן](#)

א.

"וְהָיָה לָךְ לְאוֹת עַל יָדְךָ וּלְזִכָּרוֹן בֵּין עַיִנֶיךָ לְמַעַן תִּהְיֶה תּוֹרַת ה' בְּפִיךָ כִּי בְּיַד חֲזָקָה הוֹצֵאָךְ ה' מִמִּצְרַיִם" (שמות י"ג, ט)

בהידרשו לפסוק זה מתוך פרשיית 'קדש' המונחת כידוע בבתי התפילין, נוקט הרמב"ן בשיטת סרסוה ופרשהו: "ושעורו" - אומר הרמב"ן "וְהָיָה לָךְ לְאוֹת עַל יָדְךָ וּלְזִכָּרוֹן בֵּין עַיִנֶיךָ, כִּי בְּיַד חֲזָקָה הוֹצֵאָךְ ה' מִמִּצְרַיִם, לְמַעַן תִּהְיֶה תּוֹרַת ה' בְּפִיךָ".

מה עשה הרמב"ן? לקח את חלקו האמצעי של הפסוק - "לְמַעַן תִּהְיֶה תּוֹרַת ה' בְּפִיךָ" - והעבירו לסוף. את פשר המהלך מוסיף הרמב"ן ומבאר: "ופרושו, שתכתוב על ידך ועל בין עיניך יציאת מצרים, ותזכור אותה תמיד, למען תהיה תורת ה' בפיך, לשמור מצוותיו ותורותיו, כי הוא אדוניך הפודך מבית עבדים".

על פי סדר הדברים הזה, משמעות הפסוק היא כך:

1. הנח תפילין של יד וראש, כאות וזכרון ליציאת מצרים.
2. הזכרת יציאת מצרים באופן כזה, תביא אותך לשמור מצוותיו ותורותיו של הא-ל הפודך משם.

אמור מעתה: יציאת מצרים וזיכרונה – התשתית | ולמען תהיה תורת ה' בפיך – התכלית.

ב.

את המשמעות הגדולה של הזכרת יציאת מצרים ומופתיה מבחינה רעיונית ומעשית, ממשיך ומרחיב הרמב"ן בפרשיה הצמודה, פרשית "וְהָיָה כִּי יִבְיָאָךְ" (יג, יא), שאף היא כידוע, מונחת בתפילין. מחמת אריכות דבריו נערוך אותם בקצרה בלשונו, תוך שילוב דבריו במקומות הנדרשים:

שאלה: כיצד נשתבשה האמונה באל אחד?

תשובה: "הנה מעת היות עבודת גילולים בעולם מימי אנוש החלו הדעות להשתבש באמונה".

ומהו השיבוש?

1. יש מהם שכופרים במציאות ה' - העולם קדמון ולא נברא.
2. יש מהם שאכן מודים במציאות ה' ובבריאת העולם, אבל כופרים בידיעתו את הנעשה בעולם.

3. יש מהם שמודים בידיעתו את הנעשה, אבל כופרים בהשגחתו ובניהולו במידת שכר ועונש. ובלשונו של יחזקאל: "עֲזַב ה' אֶת הָאָרֶץ" (יחזקאל ח יב).

כנגד דעות נפסדות אלו אומר הרמב"ן, באו האותות והמופתים המשנים סדרי העולם וטבעו. בעצם הופעתם בעולם, כשהן מכווני מטרה כמו ביציאת מצרים, ביטלו המופתים את הדעות המשובשות הללו אחת לאחת! ראשית, האותות והמופתים מוכיחים שיש בורא שמחדש. שנית, שהוא יודע מה קורה בעולמו. שלישית, שהוא משגיח ומנהל את העולם במידת שכר ועונש.

להוכחות אלו הוסיף הרמב"ן נדבך חשוב ביותר, ובלשונו: "וכאשר יהיה המופת ההוא נגזר תחילה מפי נביא, היתברר ממנו עוד אמיתת הנבואה כי ידבר הא-להים את האדם ויגלה סודו אל עבדיו הנביאים, ותתקיים עם זה התורה כולה".

היינו, כאשר האותות והמופתים נאמרים מפי נביא עוד בטרם יתגשמו, הרי הופעתם בפועל מוכיחה בעליל את אמיתות הנבואה, ומתוך כך את עצם קיומו של ערוץ תקשורת שבו מעביר הא-ל את מסריו לעולם. זו היא הוכחה דרמטית, שכן ממנה מתפרש גם שמשה אמת ותורתו אמת.

ומסכם הרמב"ן בעניין זה: "אם כן האותות והמופתים הגדולים עדים נאמנים באמונת הבורא ובתורה כולה"... ומכאן למסקנה המעשית המתבקשת: "יצווה אותנו שנעשה תמיד זכרון ואות לאשר ראו עינינו, ונעתיק הדבר אל בנינו, ובניהם לבניהם, ובניהם לדור אחרון". ובמה? בהנחת תפילין על פרשיותיהם, במזוזות בפתחי הבתים, בקריאת שמע שחרית וערבית, בבניית סוכה, "וכן כל כיוצא בהן, מצוות רבות, זכר ליציאת מצרים".

ואף אתה, זיל גמור ואמור:
למען האמן בא-ל ולידע מיהו
"זָכְרוּ נִפְלְאוֹתָיו אֲשֶׁר עָשָׂה
מִפְתֵּיו וּמִשְׁפָּטָיו פִּיהוּ" (דה"א ט"ז, י"ב).

צביקי פורת. חבר קיבוץ עלומים. עוסק במיזמים שונים בקיבוץ. בעל תואר בכלכלה מהפקולטה לחקלאות ותואר שני בתנ"ך מאוניברסיטת בר אילן. לומד ומלמד תנ"ך להנאתו.

כדי לקבל את הדף כל שבוע בדואר אלקטרוני, יש להירשם בקישור: <https://forms.gle/bzbZhmBafTeQLY3k6>
תגובות למאמרים וכן הצעות לכתוב מאמרים, יש לשלוח אל: amudim@kdati.org.il